

Joža SKOK
Zagreb

UDK:82.163.42šicel(091)(497.5)

HRVATSKI KNJIŽEVNI POVJESNIČARI U KRITIČKOM OBZORJU MIROSLAVA ŠICELA

Although Miroslav Šicel like other prominent historians of literature (such as Branko Vodnik, Antun Barac and Ivo Frangeš) didn't write explicit work on theory of literature, he significantly contributes on both fields: by his work on historians of literature and concepts in Modern Croatian literature. In his numerous works and synthesis, anthological selections as well as case studies, Šicel wrote on the theme objectively and analytically creating his extraordinarily history of 19th, 20th century and contemporary Croatian literature. His critic views includes all significant names of historian of literature, among others outstanding ones (Vodnik, Barac, Frangeš), his predecessors on the Department of Modern Croatian Literature.

Iako poput svojih uglednih prethodnika na zagrebačkoj Katedri za noviju hrvatsku književnost – Branka Vodnika, Antuna Barca i Ive Frangeša, nije pisao eksplicitne teorijske tekstove u kojima bi izložio svoje shvaćanje metodologije povijesti književnosti¹, kako to razložno uočuje i zaključuje Krešimir Nemeč, književni povjesničar Miroslav Šicel je u obilju svojih kritičko–esejističkih i sintetičkih radova upravo o povjesničarima i autorskim povijestima hrvatske književnosti takva svoja shvaćanja izražavao i otkrivao. Ipak, radovima navedenih autora, kao što su Vodnikovi seji “Lingvistika i literatura”², te “Metodologija hrvatsko–srpske književne historiografije”³, Barčeve programске studije “naša književnost i njezini historici”⁴, te “Između filologije i estetike”⁵, kao i Frangešov esej “O metodologiji povijesti književnosti (s osobitim osvrtom na hrvatsku književnost)”⁶, možemo ipak pribrojiti Šicelovu studiju “Dosadašnje koncepcije povijesti hrvatske književnosti”⁷ i 1967. na koju se osvrće i Nemeč smatrajući je s pravom ishodišnom točkom Šicelovih književnoznanstvenih pogleda.

A te poglede nesumnjivo otkrivamo u zaključku studije prema kojemu “jasno definirane koncepcije povijesti hrvatske književnosti ne možemo tražiti u naših književnih povjesničara 19. stoljeća”⁸, ali njezine znanstvene i stvaralačke premise možemo prepoznati kod Vodnika i Barca u 20. stoljeću. Međutim, ovo je za Šicela samo ishodišna, a ne završna točka, jer mladi književni povjesničar proklamira jasno svoj stav: “Barčeva baština obvezuje nas da krenemo dalje, služeći se i novim spoznajama u nauci o književnosti, ali ne zazirući i od možda dosadnih, ali neminovnih, pozitivističkih zahvata. Novu povijest hrvatske književnosti treba graditi na poznatim i primjenjivim koncepcijama, proširujući je i nadopunjujući postepenim putem”⁹.

Šicelovim je zalaganjem za svojevrsnu sintezu tzv. starijih (filoloških, biografskih, socioloških) i novijih, suvremenijih pristupa, zatim zahtjevom za odmjerenu i postupnu u njihovoj primjeni vrlo su jasno deklarirana njegova književnoznanstvena osobna načela. No, dok je te nove pristupe na ovome mjestu šturo i gotovo samo simbolički označio, u drugom svom sintetičkom radu o hrvatskim književnim povjesničarima, a to je esej *Sto godina hrvatske književne historiografije*¹⁰, bio je već jasniji navodeći kao se pred novom generacijom hrvatskih povjesničara “otvaraju širom vrata i u europske aktualne teoretske i metodološke procese”¹¹. Još osobniji i konkretniji bio je u otkrivanju vlastitoga koncepta povijesti književnosti u studiji *Pregledi povijesti hrvatske književnosti u kontekstu suvremene znanosti o književnosti*¹² u kojima je eksplicitno izrazio svoj stav:

“Povijest književnosti (ipak) mora pratiti sveobuhvatnije književne procese unutar pojedinačnih literarnih razdoblja, ugrađujući ih u njihove povijesno–političke i sociološke okvire, s naročitim naglaskom na duhovnom ozračju toga okvirnog konteksta. Pri tom valja iznaći pravu mjeru između pozitivističkog i fenomenološkog pristupa u analizi književnih ostvarenja. Pravi zadatak književnog povjesnika, naime, u ostvarivanju je velike *sinteze* bilo cjelokupnog stvaralaštva nacionalne književnosti, bilo samo određenog stilsko–formacijskog razdoblja, ili pak žanrovskoga književnoga–povijesnog osmišljavanja određene nacionalne ili svjetske literatura”¹³

Jasno je, dakle, kako Šicelove ideje i stavovi realizirani u njegovim pregledima¹⁴ i povijestima hrvatske književnosti¹⁵, kao u njegovim monografijama¹⁶ i pojedinačnim studijama i esejima o hrvatskoj književnosti¹⁷ imaju najdirektniju vezu s njegovim sustavnim proučavanjem hrvatskih književnih povjesničara i eksplikacijom njihovih osobnih odnosa prema koncepciji povijesti kao i znanosti o hrvatskoj književnosti. Naime, značajan dio autorova respektabilnog bibliografskog opusa pripada ovoj vrsti njegovih kritičkih radova. U njihovom su središtu svakako tri navedene studijske sinteze u kojima ovaj književni povjesničar po vokaciji ispisuje svoju povijest o povijesti i povijestima hrvatske književnosti, kao i brojne pojedinačne studije o hrvatskim

književnim povjesničarima, od kojih je najviše prisutno u knjizi *Pisci i kritičari*¹⁸. Taj dio Šicelove “žanrovske” bibliografije upotpunjuju i dva njegova specifična antologijska izbora u ediciji *Pet stoljeća hrvatske književnosti* za koju je priredio i knjige *Hrvatska moderna. Kritika i književna povijest*¹⁹ posvetivši u njoj posebna poglavlja povjesničarima Anti Petraviću, Valantinu Vodniku i Dragutinu Prohaski, te drugi²⁰ posvećen kritičarima i povjesničarima međuratnog i poratnog razdoblja (Z. Berković, M. Jurković, E. Štampar, V. Mađarević, M. Selaković).

S obzirom na to da je prvi književnopovijesni rad M. Šicela objavljen 1961., a bila je to recenzija *Hrvatske književnosti 1924–1941* Šime Vučetića²¹, a posljednji posvećen Ivi Frangešu 2005.²², radi se o pedesetogodišnjem autorovom kontinuiranom, ekstenzivnom istraživanju i praćenju hrvatske književne povijesti u njezinom 150–godišnjem trajanju. Tijekom toga intenzivnog praćenja u Šicelovu su se kritičkom obzorju našli svi relevantni hrvatski književni povjesničari, od tzv. malenih do onih najvećih. Svima je autor pristupao s jednakom odgovornošću nastojeći otkriti njihov manji ili veći udio u konstituiranju kritičke svijesti o povijesti hrvatske književnosti. U prvoj kategoriji niz je imena čiji je i minorniji doprinos toj svijesti pažljivo objašnjen i registriran (I. Milčetić, M. Medini, F. Rački, Đ. Šurmin, T. Matić i dr.), dok su u drugoj kategoriji oni najznačajniji po Šicelovu shvaćanju stupovi hrvatske književne povijesne znanosti (V. Jagić, B. Vodnik, M. Kombol, Antun Barac, Ivo Frangeš i dr) čiji doprinos šire eksplicira, ispitujući podjednako njegove književnoestetske premise kao i njihov odraz na svijest o nacionalnoj, ali i umjetničkoj autentičnosti hrvatske književnosti.

Temeljni autorov pristup svim hrvatskim književnim povjesničarima novijega doba, a riječ je pretežito o onima koji su se bavili hrvatskom književnošću 19. i 20. stoljeća, zasniva se na unutarnjem imanentnom raščlanjivanju njihovih stavova i mišljenja, na pronalaženju njihovih osobnih proniknuća u povijesne procese hrvatske književnosti. Taj autorov pristup lišen je uzgrednih biografskih, socioloških, kao i povijesno–političkih determinanti kako bi upravo bitne ideje – programi, književnopovijesni i znanstveni pogledi hrvatskih književnih povjesničara ostali u fokusu autorova, i genetičkog i analitičkoga, i sintetičkoga obuhvata.

II

Prva Šicelova studijska sinteza *Dosadašnje koncepcije povijesti književnosti*²³ autorov je odgovor na pitanje što je proteklih stotinu godina učinjeno na području hrvatske književne povijesti i je li u njoj učinjeno barem toliko da se više ne mora počinjati ispočetka. Autor se pri tom opredjeljuje isključivo za razdoblje novije hrvatske književnosti s obzirom na to što smatra

da je “u povijesti hrvatske starije literature učinjeno (naj)više. Stoga se i usmjeruje prema književnopovijesnim pitanjima i problemima novijih razdoblja, odnosno analizi njihova odraza u pojedinačnim studijama i sintezama u djelima hrvatskih književnih povjesničara.

Svoju analitičku studiju i sažeti prikaz razvoja hrvatske književnoznanstvene i povijesne interpretacije hrvatske književnosti Šicel započinje s imenom njezina začetnika Ivana Kukuljevića koji je ostao na razini sakupljanja književnopovijesne građe kao osnove bez koje nema nikakove mogućnosti ozbiljnijeg pristupa takvoj interpretaciji. Među najranijim književnim povjesničarima, odmah uz Kukuljevića navodi ime Vatroslava Jagića kojega smatra pravim utemeljiteljem hrvatske književne povijesti. Iako je na tom području djelovao vremenski kratko ostavio je vidan trag iako je bio uvjerljiviji u proklamiranju svoga povijesnoteorijskoga modela nego u realizaciji njegove koncepcije. Prema Šicelu Jagić se zalagao za odmak književne povijesti od isključivosti filološke znanstvene metode, no u svojim književnopovijesnim radovima u kojima se bavio svojim užim književnim područjima (srednjevjekovna književnost, Juraj Križanić, suvremena hrvatska književnost 60–ih godina) ostajao je ipak zatočenikom metode koja je bitno utjecala i na druge književne povjesničare iz druge polovice 19. stoljeća.

Granice te dominantne, filološke metode, zasnovane na jezičnom i biografskobibliografskom pozitivizmu ne prekoračuju, ni književni kritičari poput Milivoja Šrepela, ni književni teoretičari poput Armina Pavića koji su se tek jednim dijelom bavili pitanjima književne povijesti. Tu granicu nije prekoračio niti Đuro Šurmin, autor prve veće književnopovijesne sinteze²⁴ hrvatske književnosti te monografske studije o početnom razdoblju hrvatske književnosti²⁵. A na promjenu takova stanja nije uspio bitnije utjecati ni Franjo Marković, kritičar, književni teoretičar i estetičar pa tako tek pojava Branka Vodnika krajem 19. i početkom 20 stoljeća označuje početak suvremenijeg i modernijeg pristupa.

Prema Šicelu Vodnik je zapravo “prvi potpuniji povjesničar književnosti” koji njezinu povijest usmjeruje izvan uskih okvira filologije zalažući se za nju kao “samostalnu modernu nauku”²⁶. To je i razlogom što Šicel eksplicira vrlo iscrpno Vodnikove teorijske stavove prema kojima književnost ima najužu vezu s duhom vremena i sredine i u kojima se filološka metoda zamjenjuje svojevrsnom filozofskom metodom zasnovanom na estetskom kriteriju. U tom vidu posebnu vrijednost predstavljaju Vodnikove monografije²⁷ kao najpotpunija realizacija takvoga koncepta. No Šicela kritički odnos spram Vodnika ne sprečava istaći i ograničenja njegova književnopovijesnoga koncepta u kojemu nisu u potpunosti ostvarena proklamirana autorova načela jer je svoju viziju sinteze hrvatske književne povijesti na tome konceptu uspio ostvariti samo na području starije hrvatske književnosti i njezine povijesti.²⁸

Za Šicela je korak dalje od Vodnika u književnopovijesnoj znanosti sve do sredine 20. stoljeća najdalje otišao Antun Barac. Njegovo shvaćanje biti književnosti, znanosti i povijesti o njoj on raščlanjuje na temelju poznatih Barčevih programskih eseja²⁹, monografija³⁰ te nedovršene *Povijesti hrvatske književnosti* u kojoj je namjeravao ostvariti “idealnu sintezu te povijesti”. U podlozi Barčeva znanstvenoga svjetonazora i njegove “racionalne” metodologije kojom proniče u književnost kao svojevrsnu filozofiju života, Šicel otkriva emocionalnost povjesničareva pristupa književnim djelima, pristupa koji je oplemenio kao pjesnik, esejist i kritičar kako bi se što dublje približio njihovom estetskom identitetu.

Kao povjesničar svojih povjesničarskih prethodnika Šicel se uzgred osvrće na jedine dvije cjelovite hrvatske književnosti do sredine 20. stoljeća, onu Dragutina Prohaske³¹ i onu Slavka Ježića³² koje su po njegovu kriteriju bile korisni književnopovijesni pregledi i sinteze te tako imale svoje opravdanje i pedagošku funkciju iako “jednoj i drugoj nedostaje sustavne koncepcije”. Ovdje je na neki način autorovo izjednačavanje ta dva književna povjesničara išlo nauštrb Ježiću koji je ipak šireg znanstvenog profila i većeg traga svojom književnopovijesnom sintezom.

A u okviru ove teme autor se zadržava i na književnopovijesnim koncepcijama Alberta Halera kao estetičara i Mihovila Kombola kao vrhunskog književnog povjesnika. Ističući Halerovo estetičko-filozofske gledište o autonomnoj vrijednosti književnoga djela, to jest njegovo insistiranje isključivo na estetskom kriteriju iz kojega se isključuju svi nacionalni, vremenski i sociološki kriteriji, Šicel replicira takvoj isključivosti u kojoj se estetski kriteriji ne stavljaju “u kontekst književnih i povijesnih procesa koji su razvojne uvjete hrvatske književnosti činili specifičnima”³³. A takovo je stajalište još jedan od bitnih postulata Šicelova shvaćanja koncepcije povijesti novije hrvatske književnosti.

Za Šicela je Halerov suvremenik i antipod, Mihovil Kombol, kao “moderni književni povjesničar” svojevrsan pandan Antunu Barcu, jer uz estetsku uvažuje i druge književne komponente, posebice komponente sredine i nacionalne specifičnosti. Kao posebne značajke Kombolova stila i metodologije Šicel izdvaja njegov smisao za otkrivanje s(u)kladnost odnosa između umjetničke vrijednosti pojedinoga djela i utjecaja književnopovijesnih procesa na nj, kao i autorovu sposobnost za sintetički pristup tim procesima, a što je ponajviše došlo do izražaja u njegovoj književnopovijesnoj sintezi starije hrvatske književnosti³⁴, kao i u njegovim antologijama hrvatske poezije i proze popraćenima upravo vrsnim sintetičkim esejima. Jasno je da se i u eksplikaciji Kombolovih shvaćanja prepoznaju i Šicelovi stavovi ostvareni, i u njegovim književnopovijesnim monografijama kao i u koncepciji njegove povijesti književnosti.

Istoj književnopovijesnoj temi i razdoblju Miroslav Šicel vraća se nakon tri desetljeća, 1999. sumirajući ponovno ono što označuje nazivom te sinteze *Sto godina hrvatske historiografije* (1850. - 1950.)³⁵. Ta je sinteza svojevrsna, ali proširena rekapitulacija prvobitne autorove sinteze. No premda i tu sintezu autor zasniva na ključnim imenima hrvatskih književnih povjesničara iz prve, a to je i njezina temeljnica, autor u svoj kritički književnopovijesni obzor uključuje i niz onih imena koja nikada nisu bila eksponirana kao značajniji književni povjesničari, no koja su ostavila (po)neki trag svoje prisutnosti u stogodišnjoj historiografiji. To su književni povjesničari minornijeg značenja, no ilustrativni za panoramu raznolikih koncepcija i pristupa povijesti književnosti čije je stogodišnje trajanje razapeto Barčevom sintagmom “između filologije i estetike” (I. Milčetić, M. Medini, A. Petravić, M. Rešetar, T. Matić, Lj. Maraković, J. Bogner, E. Štampar). Na taj način druga je Šicelova studijska sinteza potpunija i upravo rezultat autorova stajališta da kao književni povjesničar registrira književne procese i pojave u njima, bez obzira na manju ili veću ulogu i značenje pojedinaca, pa i književnih povjesničara.

Treća Šicelova studijska sinteza hrvatske književne historiografije naslovljena je kao *Pregledi i povijesti hrvatske književnosti u kontekstu suvremene znanosti o književnosti*³⁶. Radi se o pregledu i analizi književnopovijesnih koncepcija kojima je obilježena druga polovica 20. stoljeća, a to znači razdoblje bitnih pomaka u književnoznanstvenoj svijesti i spoznajama. Ta sinteza upotunjuje dvije prethodne, a temelji se na procesima koji u hrvatskoj znanosti, kao i u teoriji književnosti, a preko njih i u njezinoj povijesti nastaju pedesetih godina a manifestiraju se “programski” u almanahu *Pogledi 55* kao i u novopokrenutom časopisu *Umjetnost riječi* koji je uslijedio. Proklamiranje ideje i kritičke prakse tzv. unutarnjem pristupu djela kao imanentnoj estetskoj kategoriji za Šicela je svojevrsan obračun s pozitivističkim nasljeđem (filološkim, sociološkim, “idejnopoličkim”, socijalnoidejnim i drugima), no kako proizlazi iz autorova kritičkoga odnosa prema isključivosti novoga pristupa, povijest književnosti ne može se temeljiti isključivo na metodama “imanentne” kritike (stilističke, strukturalističke, filozofske) jer povijesne odrednice neizbježno se vežu i za sve druge “književnopovijesne” determinante književnoga djela. Na određeni način ovo je autorovo opredjeljenje za integralistički pristup i sveobuhvatniju koncepciju, a s tih pozicija on i raščlanjuje realizaciju konkretnih koncepcija u najnovijim povijestima hrvatske književnosti u koje je kao autor i osobno uključen.

U središtu njegove kritičke pozornosti našle su se sve relevantne povijesti novije hrvatske književnosti pedesetogodišnjega razdoblja³⁷, a u taj se okvir prirodno uklapaju i u autorovi pregledi i njegove povijesti. U objektivnoj analitičkoj deskripciji sva su ta djela promotrena sa stajališta odnosa njihovih autora prema suvremenim spoznajama u znanosti o književnosti kao i sa stajališta

kako je u njima usklađen odnos “između pozitivističkog i fenomenološkog pristupa”. Pri tom se autor ne libi kritičkoga odnosa prema povjesničarima koji takav, adekvatan odnos nisu u svojim radovima ostvarili ili su ga kao irelevantan zaposlavili. U obilju autorskih koncepcija koje obilježavaju književnopovijesnu produkciju ima različitih dostignuća, od onih površinskih do onih vrhunskih, a za Šicela je takav vrhunski autorski koncept kao autorska sinteza ostvaren u najvećoj mjeri u *Povijesti hrvatske književnosti* Ive Frangeša.

U okviru značajnih književnopovijesnih koncepcija i programa Šicel u ovoj sintezi uključuje i neke ključne žanrovske monografije, književnopovijesne žanrovske preglede i studije. Radi se o radovima suvremenih književnih povjesničara, djelomice i kritičara kao što su Branko Hećimović, Nikola Batušić, Cvjetko Milanja, Krešimir Nemeć na čija se djela odnose njegove objeckije smatrajući ta djela vrijednim prilogom književnoj povijesti 19. i 20. stoljeća³⁸. A sukus autorove sinteze mogao bi se sažeti u tri bitna autorova zaključka. Prvi je “kako suvremena hrvatska književna povijest (..) u pravilu naglasak u svojim istraživanjima i interpretacijama stavlja na literarnost djela, drugi kako je ona uza sve svoje raznolikosti u pristupu i dosegu “tijekom posljednjih pedeset godina velikim korakom istupila prema europskim znanstvenim obzorima” i treće kako se u noj sve više “vlastita nacionalna književnost promatra i prosuđuje u kontekstu europske literarne obitelji”³⁹. A sve su to ocjene i odrednice koje nisu isključivo kritičke prosudbe, nego i svojevrsne premise autorovoga osobnoga odnosa prema konceptu suvremene povijesti hrvatske književnosti. Tako su i sve tri eksplicirane sinteze o toj povijesti čijim se najpouzdanijim i najupućenijim suvremenim poznavateljem afirmirao, ne samo objektivna povijesna eksplicacija, nego i subjektivan autorski “program” koji nadomješćuje autorove eksplicitne programske tekstove.

III

U Šicelovim studijskim sintezama izdvojio se književnopovjesničarski trolist što ga čine Barko Vodnik, Antun Barac i Ivo Frangeš. Vodnik i Barac dominiraju kao ključna imena dviju studija koje sumiraju stogodišnje, a Frangeš kao vrhunsko ime posljednjeg, pedesetogodišnjeg razdoblja hrvatske književne povijesti. No, to nisu imena kojima je jedino u navedenim studijama dodijeljeno mjesto stvarnih kao i simboličnih predstavnika te povijesti, već su i imena kojima se Šicel kao književni povjesničar vraćao u više svojih radova pišući u njima s različitih aspekata i različitih povoda, ostajući uvijek pri jedinstvenoj ocjeni o njima, i kao ključnim utemeljiteljima književnopovijesne znanosti i kao najreprezentativnijim njezinim predstavnicima.

Temeljne književnopovjesničarske portrete, i Vodnik i Barac dobivaju u *Dosadašnjim koncepcijama hrvatske književnosti* te u *Sto godina hrvatske*

književne historiografije, a Ivo Frangeš u *Pregledima i povijestima hrvatske književnosti u kontekstu suvremene znanosti o književnosti*. Značajna je također i citatna prisutnost Ive Frangeša već u prve dvije Šicelove sinteze, kao što je značajna kontekstualna, posebno uvodna, nazočnost Vodnika i Barca u trećoj sintezi. Jer, Frangeš u prvome slučaju najavljuje osnovno motrište, to jest poziciju s koje Šicel kao povjesničar književne povijesti ulazi u njezinu raščlambu, a Vodnik i Barac u drugome slučaju simboliziraju književnopovijesnu baštinu od koje je u novoj generaciji uočljiv odmak, no koja se i nekim svojim idejama ugrađuje u nove književnopovijesne koncepcije.

Između više radova posvećenih Branku Vodniku⁴⁰, najiscrpnija je, ali i najsadržajnije Šicelova je studija *Dvije, ilirske 'monografije Branka Vodnika*. U toj studiji Vodnik je obilježen kao naš prvi povjesničar jedne znanstvene koncepcije koju zasniva na spoznajama o tome kako je „povijest književnosti u potpunosti samostalna, autonomna višeslojna znanost“ koja književnosti prilazi kao „umjetnosti riječi“, pa stoga i ne može biti tek dio znanosti o jeziku. Na tim bitnim premisama Šicel ilustrira Vodnikovo shvaćanje po kojemu „povijest nacionalne književnosti mora predstavljati čvrstu poveznicu između historije duha naroda i povijesti civilizacije, a temeljni pristup u njezinom proučavanju treba polaziti od povijesti datosti, to jest rekonstrukcijom prošlosti ulaženjem, primarno u duh i misao prošlih razdoblja“, no pri tome kao bitne odrednice valja uzeti u obzir i „filozofski aspekt promišljanja, kao i nezaobilazni imperativ primjene estetskog kriterija“⁴¹.

I o Barcu je Šicel pisao u više navrata, a najsažetiji portret i Barčeva shvaćanja povijesti književnosti ilustrira u komparativnoj studiji *Antun Barac – Ivo Frangeš ili od filologije do estetike*. Kao zagovaratelj sociološko–estetske metode, kako to ističe Šicel “Barac je od samog početka težio više k jednoj obimnijoj književnopovijesnoj sintezi, stavljanju djela u širi društvene i povijesni kontekst i određen – prije svega naglašenom etičkom koncepcijom shvaćanja smisla književne povijesti: književnost je za njega bila i filozofija i estetika života primarno”⁴². Estetski identitet Barac usko veže uz njegov etički identitet, a zapravo je time humanizirao povijest književnosti (M.Š.), a kako te utvrđuje autor na drugom mjestu “Barac znatno proširuje, produbljuje, modernizira, mogli bismo reći ‘europeizma’ problematiku književnopovijesnih istraživanja u odnosu na svoje prethodnike”, od kojih je “krenuo dalje u istančanu, kreativnu estetsku analizu dosegovši svoj kulmen”, ne u svojoj nedovršenoj povijesti hrvatske književnosti već (umetak J.S.) “monografijom o Vidriću”⁴³.

Komparacijom Barca i Frangeša Šicel zapravo metaforički predočuje kako Barac u svojim stavovima, kao i književnoznanstvenoj praksi od filologije dopire do estetike, dok Frangeš kreće od estetike, najavljujući s novom znanstvenom generacijom raskid s filologijom, no inkorporirajući i elemente filologije u svoje

književnopovijesne sinteze. Tu sintezu Frangeš⁴⁴ je, za razliku od svojih prethodnika uspio ostvariti u svojoj *Povijesti hrvatske književnosti* u kojoj je ta književnost, kako uočuje Šicel, koherentna cjelina, bez umjetne granice između starije i novije književnosti, u čije je tkivo kao važan organski segment uključen i latinizam, no dodali bismo i tronarječni organizam. Bit Frangešova koncepta autor otkriva u tome kako je Frangeš kao moderan književni povjesničar “od vremena zagrebačke stilističke škole” pa nadalje gradio vlastitu viziju promišljanja umjetnosti književne riječi kao specifičnog proizvoda ljudskog duha i talenta. Istraživanjem književnih djela tzv. unutarnjim postupkom kao osnovnim polazištem, on je na interpretaciju vrhunskih hrvatskih pisaca u vertikalni Mažuranić–Šenoa–Kranjčević–Kovačić–Matoš–Vidrić–Krlježa ostvario tijekom godina temelje na kojima je realizirao svoju povijest drukčije od prijašnjih”. A ona je to po svome blistavom esejističkome stilu, po sretnoj sintezi interpretacijskog (subjektivnog) i povijesnog (objektivnog) pristupa, jer je “svoju literarnu vertikalu ugradio u horizontalu, društveno–političku i povijesnu, i tako praktički, zadovoljio dva najvažnija aspekata u pristupu književnosti analitičko–interpretacijski i književni–povijesni s respektabilnim i punim uvažavanjem književne građe”⁴⁵.

Fragešova književna povijest, a ona je upravo svojim stilskim obilježjima doista *književna* izdvaja se, ne samo u odnosu na prethodne pokušaje sinteza hrvatske književnosti, nego se izdvaja i u odnosu prema drugom suvremenim autorskim pokušajima, pa je Šicel s razlogom i stavlja u sam vrh.

Izbor predstavnika koji su upravo vrhunski obilježili povijest hrvatske književnosti 19. i 20. stoljeća, bilo svojim znanstvenim promišljanjima, bilo sretnom sintezom promišljanja i realizacije, nije slučajna. On je istodobno objektivna kao što je i subjektivna, jer književnopovjesničarskom trolistu, svojim književnoznanstvenim stavovima koji se otkrivaju bilo izravno, bilo kontekstualno, kao i pretvaranjem tih stavova u književnopovijesne sinteze, pridružio se je i njihov povjesničar pretvarajući taj trolist u nesumnjivo književnopovjesničarski četverolist.

SAŽETAK

Iako poput književnih povjesničara Branka Vodnika, Antuna Barca i Ive Frangeša nije pisao eksplicitne književnoteorijske radove o metodologiji znanosti i povijesti književnosti, Miroslav Šicel jedno i drugo područje zadužio je svojim radovima o hrvatskim književnim povjesničarima i koncepcijama povijesti novije hrvatske književnosti. Svojim brojnim priložima te vrste, među kojima su studijske sinteze, antologijski izbori i pojedinačne studije, Šicel je pišući sustavno, objektivno i analitički o toj temi ispisao posebnu povijest o

povijesti hrvatske književnopovijesne znanosti od sredine 19. stoljeća do danas. U njoj je u svoj kritički obzor uključio sva relevantna imena književnih povjesničara, od onih najminornijih do stupova te znanosti – svojih prethodnika na Katedri za noviju hrvatsku književnost: Vodnika, Barca i Frangeša među koje se i sam uključuje.

BILJEŠKE

1. Krešimir Nemeć: *Dijagonale i vertikalne hrvatske književnosti*. Pogovor knjizi M. Šicela *Pisci i kritičari. Studije i eseji iz hrvatske književnosti*. Naklada Ljevak, Zagreb 2003., str. 392. Citat na str. 378
2. Branko Vodnik: *Lingvistika i literatura / za studij književnosti na sveučilištu*. "Jugoslavenska knjiva", VI., knj. 1, Zagreb, br. 1, 1922.
3. Branko Vodnik: *Metodologija hrvatsko–srpske književne historiografije*. Kronika Zavoda za književnost i teatrologiju, JAZU, Zagreb, br. 1 (7), 1978.
4. Antun Barac: *Naša književnost i njezini historici*. "Jugoslavenska knjiva", VII, Zagreb, br. 5, 1923.
5. Antun Barac: *Između filologije i estetike*. "Suvremenik", XXII., Zagreb, br. 1, 1929.
6. Ivo Frangeš: *O metodologiji povijesti književnosti / s osobitim osvrtom na hrvatsku književnost*. Referat na II. slavističkom kongresu 1969. Savez slavističkih društava Jugoslavije. Titograd, 1969., str. 1-12.
7. Miroslav Šicel: *Dosadašnje koncepcije povijesti hrvatske književnosti*. "Umjetnost riječi", Zagreb, 1967., XI, br. 3 (str.193-205.). Isto u autorovoj knjizi *Stvaraoci i razdoblja u novijoj hrvatskoj književnosti*. Analize i sinteze. Matica hrvatska, Zagreb, 1971.
8. Miroslav Šicel: *Stvaraoci i razdoblja* (1971.), str. 330
9. Miroslav Šicel: isto, str. 330
10. Miroslav Šicel: *Sto godina hrvatske književne historiografije (1850.-1950.)*. Objavljeno pod naslovom *Povijesti i povjesničari hrvatske književnosti*. Drugi hrvatski slavistički kongres, Zagreb–Osijek, 1999., str. 3-15.. Isto u autorovoj knjizi *Pisci i kritičari. Studije i eseji iz hrvatska književnosti*. Naklada Ljevak, Zagreb, 2003., str. 326-344.
11. Miroslav Šicel: *Pisci i kritičari*, str. 344
12. Miroslav Šicel: *Pregledi i povijesti hrvatske književnosti u kontekstu znanosti o književnosti*. "Forum", XXXX, knj. LXXIII, Zagreb, br. 1-3, str. 358-380. Isto u knjizi *Pisci i kritičari*. Studije i eseji iz hrvatske književnosti, Naklada Ljevak, 2003., str. 345-372.
13. Miroslav Šicel: *Pisci i kritičari*, str. 355.
14. Miroslav Šicel: *Pregled novije hrvatske književnosti*. MH, Zagreb, 1966. (tri izdanja), *Hrvatska književnost*, ŠK, Zagreb, 1982; *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*. ŠK, Zagreb, 1997.
15. Miroslav Šicel: *Književnost moderne. Povijest hrvatske književnosti*, knj. V, "Liber–Mladost", Zagreb, 1978., str. 374.; *Povijest hrvatske književnosti XIX. stoljeća*. Knjiga I., str. 323 (2004.); Knjiga II (Realizam), sr. 259.; *Povijest hrvatske književnosti XX. stoljeća*. Knjiga III. (Moderna), str. 348, Izd. Ljevak, Zagreb, 2005.
16. Miroslav Šicel: *Matoš* (Zagreb, 1966.); *Kovačić*, Globus; Zagreb, 1984.; *Gjalski*, Globus, Zagreb, 1984; *Rikard Jorgovanić*, Zavod za znanost o književnosti Filozofskog fakulteta, Zagreb, 1991.
17. Miroslav Šicel: *Stvaraoci i razdoblja novijoj hrvatskoj književnosti* (analize i sinteze), MH, Zagreb, 1971., str. 343.; *Osmišljavanja*. Studije i eseji, Revija, Osijek, 1987., str. 230; *Hrvatski književni obzori* (eseji i studije), Izdavački centar Rijeka, 1997., str. 187; *Pisci i kritičari*. ibid. str. 381.
18. Miroslav Šicel, ibid.
19. *Hrvatska moderna lirika. Kritika i književna povijest*. Pet stoljeća hrvatske književnosti. Knjiga 1. Priredio Miroslav Šicel. Zora–Matica hrvatska, Zagreb, 1975.

20. Josip Berković: *Članci i kritike*. Marijan Jurković: *Eseji i kritike*. Emil Štampar: *Studije i eseji*. Vlado Mađarević: *Eseji i kritike*. Milan Selaković: *Pjesme, Eseji, Putopisi. Pripovjedna proza*. Nakladni zavod "Matice hrvatske" Zagreb 1985 (1986!). - Pet stoljeća hrvatske književnosti, knj. 11/II.
21. Miroslav Šicel: *Šime Vučetić. Hrvatska književnost 1914-1941*. "Vjesnik", Zagreb, 1961., XXII (16. ožujka), str. 7
22. Miroslav Šicel: "Riječ što traje" *Ive Frangeša*. "Forum", god. XXXIV, knj. LXXVI, Zagreb, br. 10-12., str. 1453-1455.
23. "Umjetnost riječi", *ibid.*; *Stvaraoci i razdoblja u novijoj hrvatskoj književnosti*, str. 312 - 331.
24. Đuro Šurmin: *Povijest književnosti hrvatske i srpske*. Zagreb, 1898.
25. Đuro Šurmin: *Hrvatski preporod*, knj. I – II, Zagreb, 1903/4.
26. *Stvaraoci i razdoblja*, *ibid.*, str. 320 - 324.
27. Monografije o *Petru Preradoviću* (Zagreb, 1903.), *Franji Markoviću* (Zagreb, 1907.), *Stanku Vrazu* (Zagreb, 1909.)
28. *Stvaraoci i razdoblja*, *ibid.*
29. Antun Barac, *ibid.*
30. Monografije o *Augustu Šenoj*, *Ivanu Mažuraniću*, *Vladimiru Vidriću*; *Hrvatska književnost*. Knjiga I. *Književnost ilirizma*, JAZU, Zagreb 1954., Knjiga II. *Književnost pedesetih i šezdesetih godina* (priređila Višnja Barac!), JAZU, Zagreb, 1960.
31. Dragutin Prohaska: *Pregled suvremene hrvatsko-srpske književnosti*. Zagreb, 1921.
32. Slavko Ježić: *Hrvatska književnost od početaka do danas* (1100 -1941.). Naklada A. Velzek, Zagreb, 1944.
33. *Stvaraoci i razdoblja*, *ibid.*, str. 330.
34. Mihovil Kombol: *Povijest hrvatske književnosti do narodnog preporoda*, Zagreb, 1945. Drugo izdanje 1961.
35. Objavljeno pod naslovom *Povijesti i povjesničari hrvatske književnosti*. Drugi hrvatski slavistički kongres, Zagreb - Osijek, 199., str. 3-15, *ibid.*: *Pisci i kritičari*, str. 326 - 345.
36. "Forum", XXX, knj. LXXIII, br. 1–3, "001.", str. 358 - 380., *ibid.* *Pisci i kritičari*, str. 345 - 372.
37. *Povijest hrvatske književnosti*. Knj. 1 - 5. Liber - Mladost, Zagreb, 1974., 1975., 1978.; Šime Vučetić: *Hrvatska književnost 1914. -1941*. Lykos, Zagreb, 1965.; Miroslav Vaupotić: *Hrvatska suvremena književnost*. PEN - klub, Zagreb, 1966.; Ivo Frangeš: *Povijest hrvatske književnosti*. Nakladni zavod "Matice hrvatske" – Cankarjeva založba, Zagreb - Ljubljana, 1987.; Miroslav Šicel: *Pregled novije hrvatske književnosti* (1966., 1971., 1977.) ; *Hrvatska književnost 19. i 20. stoljeća*, *ibid.*; Slobodan Prosperov Novak: *Povijest hrvatske književnosti*. Knj. 1 - 3, Zagreb 1996., 1997., 1999. ; Dubravko Jelčić: *Povijest hrvatske književnosti*, izd. P.I.P. (Naklada Pavičić), Zagreb, 1997.
38. Branko Hećimović: *Dramaturški triptihon* (1979.), *Hrvatska dramska književnost između dva rata* (1968.); Nikola Batušić: *Povijest hrvatskog kazališta* (1978.), *Hrvatska kazališna kritika (dramska)* (1971.); *Hrvatska drama 19. stoljeća* (1986.); ; Cvjetko Milanja: *Doba razlika* (1991.), *Hrvatsko pjesništvo od 1950. do 2000.* (2000.), *Hrvatski roman 1945 -1990.* (1996.); Krešimir Nemeć: *Povijest hrvatskog romana* (1994., 1998.); *Pripovijedanje i refleksija* (1988.), *Tragom tradicije* (1995.); *Mogućnosti tumačenja* (2000.).
39. *Pisci i kritičari*, *ibid.*, str. 372.
40. Branko Vodnik. *Književnost moderne*. Kritika i povijest književnosti, str. 98. - 153., *ibid.*; *Hrvatska moderna. Kritika i književna povijest*, str. 429. - 435., *ibid.*: *Metodologija hrvatsko-srpske književne historiografije Branka Vodnika*. Osmišljavanje: studije i eseji. Izdavački centar "Revija", Osijek, 1987., str. 211. -217.; *Književnopovijesno djelo Branka Vodnika*. Encyclopaedija moderna, XVIII, br. 48, Zagreb 1998., str. 75. - 78.; *Dvije "ilirske" monografije Branka Vodnika*. Zbornik o Branku Vodniku. Edicija Hrvatski književni povjesničari, sv. 6. Izdavač Hrvatski studiji Sveučilišta u Zagrebu., str. 9-16 *ibid.*, *Pisci i kritičari*, str. 290. - 301.
41. Antun Barac u svjetlu današnjice. "Forum", Zagreb, 1975, XIII, br. 12, str. 962. - 969.; *Barčev koncepcija povijesti hrvatske književnosti*. Barčev zbornik., Zagreb, 1984., str. 71. -76.; *Antun Barac - Ivo Frangeš ili: od filologije do estetike* . "Forum", XXX, knj. LXI, br. 3- 4, str. 351. - 355. ; *ibid.*"Croatica", XXI, sv. 33, Zagreb, 1990, str. 53 - 58.; *ibid.* *Pisci i kritičari*, str. 326. - 344.

42. *Pisci i kritičari*, ibid.
43. *Pisci i kritičari*, ibid.
44. "Riječ što traje" Ivo Frangeša. "Forum", XXXIV, knj. LXXVI, br. 10 –12, str, 1453 - 1445.; *Zbogom, gosparu Ivo*. "Forum" XXXIII, knj. LXXV, Zagreb , br. 1 - 3, str. 26 . - 29.; *Antun Barac – Ivo Frangeš ili: od filologije do estetike*, ibid.; *Pisci i kritičari*, ibid. str. 326. - 344.:
45. *Pisci i kritičari*, ibid.